

Als wij meer lokaal eten

kunnen wij meer lokaal eten

De Wervelbenadering "Denk globaal, eet lokaal" past perfect in de campagne 2006-2008 Landbouw2015. We werken dan ook actief aan die campagne mee.

Deze katern is geen actiedossier, maar biedt een inhoudelijke insteek. We vertrekken van het globale probleem van de honger: een onaanvaardbaar deel van de wereldbevolking, vooral in het Zuiden, heeft te weinig te eten. En we zoeken naar wegen naar oplossingen. Paradoxaal genoeg komen we uit bij: eet meer lokaal, d.w.z., van lokale landbouw. Want dan kunnen ook 'zij' in het Zuiden meer eten, eveneens van lokale landbouw.

Wat kort door de bocht? Geen nood, we leggen in deze katern even uit wat we bedoelen !

MILLENNIUMDOELSTELLINGEN

Bij de millennium-wende stelde de internationale gemeenschap vast dat een halve eeuw "ontwikkeling" in vele landen van het "Zuiden" nog niet veel had opgeleverd. Die ontwikkeling nog eens een halve eeuw of meer opschuiven, zou niet netjes geweest zijn. Daarom nam ze zich voor alvast de ergste achteruitstelling van bepaalde bevolkingsgroepen in de "ontwikkelingslanden" weg te werken. Tegen wanneer? Tegen 2015. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties stelde in september 2000 acht doelstellingen voorop voor 2015.

De millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling zijn:

1. Armoede en honger moeten verdwijnen – tegen 2015 met 50 % verminderd zijn
2. Basisonderwijs voor iedereen, jongens en meisjes
3. Gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, niet enkel in het onderwijs
4. Aanzienlijke vermindering van kindersterfte (>5)
5. Aanzienlijke vermindering van moedersterfte
6. Uitbannen en voorkomen van aids, malaria en andere ziekten
7. Ecologische duurzaamheid; inclusief veilig drinkwater en verbetering levenskwaliteit van 100 miljoen slum-bewoners
8. Wereldwijd bondgenootschap voor ontwikkeling

De laatste doelstelling "wereldwijd bondgenootschap" verwijst naar wat we gewoonlijk ontwikkelingssamenwerking of solidariteit met het Zuiden noemen. Daarin ligt al een eerste reden waarom 2015 ons aanbelangt: wat kunnen we bijdragen opdat de ontwikkelingslanden de doelstellingen bereiken?

Vandaar de campagne: 2015 De tijd loopt

De tijd die loopt, is die van de ontwikkelingsdoelstellingen. De campagne werd in Vlaanderen totnogtoe dan ook vooral gedragen door organisaties voor solidariteit met het Zuiden. Nadat in een eerste jaar het geheel van de doelstellingen werd voorgesteld, wil de campagne nu de aandacht vestigen op afzonderlijke doelstellingen. In 2006-2008 is dat de eerste doelstelling: verminderen van extreme armoede en honger.

Denk globaal, eet lokaal is een campagne van Wervel vzw.

Gedrukt op 6000 exemplaren. Verantwoordelijke uitgever : Jonas Van Reusel

U kunt ons steunen!

We roepen graag alle mensen, groepen en organisaties op om ons maandelijks/ jaarlijks een bedrag -naar eigen draagkracht- te storten.

Op 001-2165388-36 van Wervel. IBANCode BE 46-001-2165388-36 BIC/Swift code GEBABEBB

Deze bijdragen benutten we om allerlei projecten te financieren zoals onze campagnes 'Denk globaal, eet lokaal' en 'Soja en alternatieven'.

Contact informatie Wervel : zie achterzijde

In ons collectieve bewustzijn verbinden we honger nogal snel met oorlog, natuurrampen, mislukte oogst en soortgelijke catastrofes. Dat is maar een klein deel van het probleem. We gaan dan maar meteen over tot voedselhulp. Terecht in échte noodgevallen. Maar daarmee bestrijd je niet de dieper liggende oorzaken zoals: gebrekkige infrastructuur, wanbeleid, kwalijke gevolgen van internationale handel; laat staan de uiteindelijke oorzaak: de kloof tussen rijk en arm. Want de wereld én zelfs de hongerlanden - uitzonderingen niet te na gesproken - produceren genoeg voedsel. Alleen geraakt het niet bij wie het nodig heeft. Honger is in grote mate een kwestie van ongelijke verdeling en van koopkracht.

Dat betekent niet dat de oplossing van die slechte verdeling ligt in een bedeling van voedsel. Mensen die chronisch honger lijden, missen ofwel voldoende inkomen om voedsel te kopen ofwel voldoende grond of visgrond om voedsel op te brengen.

In afgeronde cijfers (van het FAO, de Organisatie voor Landbouw en Voedsel van de Verenigde Naties) zijn 855 miljoen mensen ondervoed. Dat is 13 % van de – op 6,5 miljard geschatte – wereldbevolking: 1 op 7 à 8 dus, of net zo veel als de hele bevolking van Zwart-Afrika. Daar is de situatie nog slechter en ze verslechtert nog. Azië daarentegen telt in absolute cijfers wel het grootste aantal ondervoede mensen, maar de situatie verbetert daar aanzienlijk.

De millenniumdoelstellingen stellen tegen 2015 een halvering van het aantal ondervoede mensen voorop (in absolute getallen tegenover het aantal in 1990). Nu kunnen we wel “verklaren” dat de lat te laag ligt en een slagzin hanteren zoals “Ban de honger NU”. De vraag is nochtans eerst en vooral hoe de honger kan worden bestreden.

Want honger is geen toeval, maar structureel - Honger is een onrecht

Slachtoffers van de internationale en nationale onrechtvaardige orde vind je in de sloppenwijken van de grootsteden (in stijgende mate ook in de rijke landen). Ze zijn daar onder meer terechtgekomen door plattelandsvlucht.

Vreemd is ook: de statistieken situeren meer dan twee derden van de hongerlijders op het platteland; dat zijn met andere woorden boeren, boerinnen en boerenkinderen, zij het dat ze te weinig grond hebben of landloos geworden zijn. Dan moet er toch iets niet in de haak zijn met de landbouw.

Voedselwat?

Voedselzekerheid : geen honger hebben
je bent “zeker” dat je genoeg te eten hebt

Voedselsoevereiniteit: het recht hebben te kiezen voor een bepaalde teeltwijze, verwerking en verhandeling van voedsel, zonder anderen te schaden
je beslist “soeverein” wat je teelt of koopt

Voedselveiligheid: erop kunnen rekenen dat de voedingswaren niet schade lijken voor de gezondheid:
je kunt gerust veilig en gezond eten

Een onderliggende gedachte van Landbouw2015 is dat een land het best voedselzekerheid bereikt door voedselsoevereiniteit. Dat betekent dat het zelf in de hand houdt óf en wélk voedsel het produceert, invoert en uitvoert. Alleen is het de vraag hoe zelfstandig een land dat kan doen: hoe democratisch (nationaal) en hoe onafhankelijk (internationaal)?

LANDBOUW

Is er iets mis met “hun” landbouw? Te primitief, te kleinschalig, geen onderzoek, geen mest, geen afzetmarkten, te veel monden te voeden? Allemaal waar. Gedeeltelijk tenminste. De ondervoede plattelandsbewoners die we “boeren” noemen, doen niet aan landbouw zoals we die tegenwoordig bij ons kennen. Ze bewerken een lapje grond met de hak of hoogstens met een trekdier. Anderen gaan als doorgaans onderbetaalde landarbeiders werken op een grotere boerderij of plantage. Daar gebeurt de “eigenlijke” landbouw met alle moderne technische en commerciële middelen. Die landbouw is dikwijls grootschaliger dan bij ons en zelfs in Noord-Amerika. Hij is voor een groter of kleiner deel gericht op de behoeften van het Noorden: om te voorzien in bijvoorbeeld veevoeder, ethanol, biodiesel, katoen, tropisch fruit. Uiteindelijk is het de moderne landbouw die de honger, de armoede en de landvlucht veroorzaakt én verwoesting van de natuur en verloedering van het milieu met zich meebrengt. Traditionele en kleine boeren verliezen hun grond; het oerwoud en andere interessante natuurgebieden verdwijnen; de monocultuur op honderden en duizenden hectaren teert op kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. Met alle gevolgen van dien voor mensen, bodem, water en lucht.

In die moderne landbouw speelt de uitvoer een belangrijke rol. Niet altijd kwantitatief. Gemiddeld komt inderdaad maar tien procent van de voedselgewassen op de internationale markt terecht (industriële en energiegewassen buiten beschouwing gelaten). Maar die uitvoer zorgt in andere landen wel voor ontwrichting van de plaatselijke afzet. Bijvoorbeeld Thaise rijst in Afrika, Braziliaans of Thais kippenvlees in Senegal én in Europa. Bovendien biedt de landbouw uit het Noorden goedkope, soms ondergeprijsde voedselproducten aan met hetzelfde schadelijke effect, zoals uien, zuivel, ‘kiponderdelen’ (*lees over dit laatste fenomeen het nieuwe Wervelboek ‘Dageraad over de akkers. Soja anders’*).

Anderzijds krijgt de landbouwexport uit het Zuiden geregeld zware klappen als de internationale prijzen ineenstorten. De megabedrijven vangen dat wel op door hun productie op te drijven. Gevolg: nóg meer kunstmest, nóg meer ontginning van natuurgebied, meer gezinnen naar verder of hoger gelegen gebieden, waar ze ook weer ontbossen, onder meer met het oog op brandhout, enzovoort. De kleine boerengezinnen die hun karig inkomen uit een bescheiden aanplanting van katoenplanten, koffiestruiken of cacao-bomen halen, kunnen hun kinderen niet meer naar school sturen, geen dokter meer betalen, geen olie meer kopen, enzovoort.

In deze tekst wordt niet dieper ingegaan op de wereldwijde golf van energiegewassen en de gevolgen voor de voedsellandbouw. In de Wervelkrant van maart 2007 vond je over deze ontwikkeling de katern ‘Europa wil energiegewassen. Onze Vlaamse boeren ook?’ Het is een ingekorte versie van het gelijknamige dossier. Beide zijn nog bij Wervel te krijgen.

Wat er mis is met “hun” landbouw? Misschien dat het niet meer hun landbouw is, maar de onze. Er is wereldwijd een conflict gaande tussen ‘boerenlandbouw’ en ‘grootschalige exportlandbouw’. Beide modellen staan gedeeltelijk ten dienste van ónze landbouw en veeteelt, van ónze auto- en eetgewoonten. Die zijn trouwens ook niet zozeer meer van “ons”, want we zijn in hetzelfde bedje ziek, dat van de...

Internationale vrijhandel: voedsel als koopwaar

Voor het Zuiden én voor het Noorden. Zeker wat voedsel en landbouw betreft. Kunnen we daar iets aan doen?

TIEN EISEN

In plaats van de voedselvoorziening aan de vrije markt over te laten, is er behoefte aan een (ander) landbouwbeleid.

Vandaar de volgende tien eisen van Landbouw2015:

1. Recht garanderen op bescherming van lokale landbouwmarkten
2. Handelsregels opstellen die ecologische en sociale effecten in rekening brengen
3. Dumping stoppen van landbouwproducten
4. Eerlijke en stabiele prijzen verzekeren voor landbouwproducten
5. De greep afbouwen van multinationale ondernemingen op de landbouw
6. Kleinschalige duurzame landbouw steunen in het Zuiden
7. De positie van vrouwen versterken in de landbouw
8. Lokale en regionale landbouwmarkten stimuleren
9. Een natuur- en milieuvriendelijke landbouw stimuleren in Noord en Zuid
10. Duurzaam consumentengedrag (aankoop en eetgewoonten) bevorderen

De eisen zijn geformuleerd ten aanzien van het beleid op alle niveaus: van de grote internationale instellingen over Europa tot op gemeentelijk niveau. Ze omvatten zowel handel en economie als landbouwmethoden, natuurbehoud en milieubescherming, maatschappij en cultuur. Ze betreffen zowel het Zuiden als het Noorden, zelfs als dat niet uitdrukkelijk in de korte formulering is vermeld. De “politieke” eisen van Landbouw2015 mikken hoog. We mogen de hoge politiek nochtans niet alleen aan de politici overlaten.

We moeten ook de vraag stellen: wat kunnen wij daaraan doen?

We kunnen onze “eisen” aan beleidsmakers allerhande voorleggen. Maar : hoeveel indruk zal dat maken? Of: we kunnen op straat komen en petitie indienen. Allicht maken onze eisen meer indruk naarmate meer mensen zelf al waar maken wat ze aanbevelen, door anders te telen en te leven.

ECOLOGISCH TELEN

We kunnen aan de beleidsmakers al een fameus signaal geven door eerlijke handel te bevorderen. Door bv. koffie of cacao naar hier te halen die de telers ervan uit de greep van de internationale handel houdt. Zie de vijfde eis van Landbouw2015: de greep van de multinationale ondernemingen op de landbouw afbouwen.

Zullen we dan meteen al ons voedsel bij de boeren van het Zuiden aankopen en onze grond bestemmen voor paardenweiden, golf en natuurgebied? Dat zou van het goede te veel zijn. Laten we onze landbouw en onze landbouwers koesteren en ondersteunen. Ook die komen meer en meer in de wurggreep van de multinationale ondernemingen in de gedaante van financiële groepen en grootdistributie. De economische concentratie gaat gepaard met uitstoot van kleine bedrijven. Sociaal gezien betekent dat minder en minder landbouwers, veetelers, tuinders en fruittelers. Technisch gezien, betekent dat grootschaligheid en die op haar beurt doorgaans gepaard gaat met minder zorg voor natuur en milieu. Vandaar de negende eis van Landbouw2015: een natuur- en milieuvriendelijke landbouw stimuleren in het Zuiden, maar ook in het Noorden.

We hoeven daarbij niet meteen te denken aan wat we ‘biologische landbouw’ zijn gaan noemen. De gangbare landbouw is de laatste jaren al heel wat milieuvriendelijker geworden door rationeler gebruik van kunstmest en sporeistoffen, geïntegreerde teelt, erosiebestrijding enzovoort. De individuele landbouwers doen hun best in hun dagelijks werk, maar ze werken in een systeem dat hen overstijgt. En daarin zitten toch wel enkele knelpunten voor de milieuvriendelijkheid van de landbouw.

Nemen we de veeteelt als voorbeeld. Het voeder voor runderen en vooral voor varkens en kippen wordt grotendeels ingevoerd. Daardoor is hier grondarme en zelfs grondloze landbouw ontstaan. Onze landbouwgrond komt daardoor te liggen in de warmere landen, die niet toevallig ook 'ontwikkelingslanden' zijn. En die grond is gedeeltelijk gewonnen op oerwoud of andere waardevolle biotopen. De uitvoer gebeurt over wegen, aangelegd dwars door dezelfde nieuw ontgonnen gebieden, via havens en over oceanen. De verwerking gebeurt industrieel. Naast de milieuschade die de teelt ginder en het transport van ginder naar hier met zich meebrengt, is er ook het mestoverschot waarmee we hier opgezadeld zitten.

Economisch kan dat allemaal best verantwoord zijn vanuit het axioma van de comparatieve voordelen: elk land produceert en exporteert datgene waarvoor het in vergelijking met de andere landen het best - lees het goedkoopst - kan produceren en uitvoeren. Maar mogen we om sociale, culturele en ecologische redenen toch aandacht vragen voor ..

Landbouw met een korte kringloop

Ideaaltype is hier het gemengde bedrijf dat met zelf gewonnen voeder eigen dieren voedt. Die leveren mest. Die mest houdt, samen met niet-eetbare delen van de akkernteelten zoals stro, de bodem vruchtbaar voor nog te winnen voeder en voedsel. Zo hebben we een gesloten kringloop. Toch hoeft niet elk bedrijf de korte kringloop te sluiten. Een samenwerking tussen naburige landbouwers kan de voordelen van specialisatie met gemengde bedrijfsvoering combineren. Zolang het veevoeder en de mest elkaar maar niet kruisen in schepen op de oceanen.

DUURZAAM ETEN

De tiende eis van Landbouw2015 is duurzaam consumentengedrag te bevorderen. Onze overheid kan dat doen door transoceanische invoer van basisvoedsel en veevoeder in te perken, door de eigen landbouw in een ecologische richting te sturen – al zal dat haar door de gevestigde agro-industrie en handel niet gemakkelijk worden gemaakt.

Intussen kunnen wij het de overheid wel gemakkelijker maken door lokaal te kopen en te eten: door niet alleen te letten op onze lijn, maar ook op de weg die ons voedsel aflegt voor het op ons bord komt. Want "voor je het weet, ligt er 4.000 km op je bord". Parallel met de korte kringloop is er dus plaats voor

Voedsel kopen uit de korte voedselketen

De afstand tussen veld en bord, tussen producent en consument, houden we zo kort mogelijk: korte afstand en geen of weinig tussenschakels voor verwerking en distributie.

Het lijkt wel een paradox: mondiaal denken, uitgerekend over de honger in de wereld – en uitkomen bij ‘Koop je voedsel lokaal’.

En toch dus:

We helpen de ondervoede of slecht gevoede plattelandsbewoners (meestal door een gebrek aan eiwitten) niet met voedselhulp uit onze reserves, noodsituaties niet te na gesproken.

We helpen ze niet door onze overproductie van graan en vlees uit te voeren en zeker niet door ze via gesubsidieerde exportprijzen te dumpen – onder de kostprijs te verkopen.

We helpen ze niet door landbouwproducten (voedsel, veevoeder, energiegewassen) in te voeren uit de plantage-economie.

De sojaconnectie

Als het over “honger in de wereld” gaat, duikt het thema “soja” geregeld op.

Soja is een geprezen voedingsmiddel, vooral als eiwitbron, zowel in het Zuiden, in de strijd tegen de honger, als in het Noorden, als vleesvervanger. Ook als veevoeder en (recent) voor biodiesel staat soja hoog aangeschreven.

Dus zou je denken: laten ze in het Zuiden soja telen voor eigen voeding. In feite telen “ze” vooral soja om uit te voeren naar het Noorden. Wie daarover kritische vragen stelt, krijgt onmiddellijk als antwoord dat “ze” best het recht hebben hun landbouwproducten uit te voeren om hun economie te ontwikkelen. Maar: “ze” zijn dan meestal niet de lokale boeren, maar multinationale ondernemingen. Uiteindelijk zijn het eerder “wij” dan “zij” dus, die uitvoeren. De meerderheid van de bevolking van de soja-exporterende landen of van andere ontwikkelingslanden heeft zelfs niet de koopkracht om soja te kopen voor hun voeding. Soja is hen bovendien door de Groene Revolutie in de jaren '60-'70 van de twintigste eeuw opgedrongen. Na meer dan dertig jaar zijn er nu pas verschijnselen van integratie van soja in de voeding. Soja is voor vele Aziatische volkeren een onderdeel van hun cultuur, maar voor de Latijns-Amerikanen werd het ervaren als een invasie.

Soja is dus een voorbeeld van een gewas dat de honger mee uit de wereld zou kunnen helpen, maar dat momenteel eigenlijk de ongelijke verdeling van welvaart en voedsel in de hand werkt door de manier waarop het geteeld, verwerkt, verkocht en verbruikt wordt.

Soja is sinds jaar en dag een stokpaardje van Wervel. Voor onderwijs, vorming en lokale actie biedt Wervel aan:

- Powerpointpresentatie “ Soja heilig boontje?”
- dvd “Koe nummer 80 heeft een probleem. Boer tegen landbouwindustrie” (in Nederlandse, Franse, Engelse, Spaanse en Portugese versie), Global Society, 2007
- dossier “Soja voor mens en dier”, oktober 2003
- brochure “Soja, weet wat je eet” (uitgeput, op aanvraag nog in fotokopie), oktober 2003
- uitgebreide geïllustreerde soja-folder (in samenwerking met Greenpeace en JNM), 2006
- poster “Voedsel als koopwaar, soja als voorbeeld” (en alternatieve korte voedselketen) (wordt enkel gemaakt op aanvraag)
- boek Kruisende schepen in de nacht. Soja over de oceaan, 2005 (met Portugese versie, 2006)
- boek Dageraad over de akkers. Soja anders, 2007 (met Portugese versie, 2007)
- educatieve website: www.sojaconnectie.be (in samenwerking met PIME, Antwerps Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie)
- diverse bijdragen in de elektronische voedselkrant op www.wervel.be
- lijst met verkooppunten in Vlaanderen van sojavrije zuivel en sojavrij vlees: eveneens op www.wervel.be

Wat kunnen we dan wel doen in de strijd tegen armoede en honger (millenniumdoelstelling 1) en meteen aan de ecologische duurzaamheid (millenniumdoelstelling 7) ?

In eerste instantie kunnen we die strijd hún strijd laten zijn. Het wereldbondgenootschap voor ontwikkeling (millenniumdoelstelling 8) die we gewoonlijk “ontwikkelingshulp” noemen, kan er niet in bestaan onze “projecten” op te dringen.

Ten tweede moeten we erover waken dat we niet met de ene hand, in de naam van de internationale vrijhandel, terugnemen wat we met de andere hand, onder de naam ‘ontwikkelingshulp’, hebben gegeven.

Als bepaalde landen landbouwproducten willen uitvoeren en de opbrengst daarvan bij de boeren zelf terecht komt, hetzij direct via rechtvaardige prijzen, hetzij indirect via de belastingen die zo’n land aanwendt voor plattelandsontwikkeling, dan is dat oké.

Zoniet zijn we aangewezen op de niche-markt van de eerlijke handel.

Uiteindelijk kunnen we “de wereld het best verbeteren”, als we ermee beginnen ons basisvoedsel te kopen in een zo kort mogelijke voedselketen bij landbouwers die een korte landbouwkringloop nastreven.

Het respect voor de arme, hongerige boeren in het Zuiden begint bij het respect voor de landbouwers, veetelers, tuinders, fruittelers en voor de verwerkers en handelaars die hier voor ons “dagelijks brood” zorgen, al mag daar best wat exotische “toespijs” op, als die er maar komt via eerlijke handel.

Denk globaal, eet lokaal

Voor onderwijs, vorming en lokale actie biedt Wervel aan:

- Wervelkatern ‘Denk globaal, eet lokaal’, 2006
- Campagneflyer ‘Voor je het weet, ligt er 4000 km op je bord’, 2006
- Eetborden en soepkommen met Wervellogo en tekst ‘Denk globaal, eet lokaal’ (te huur en te koop)
- T-shirts in hennep met opdruk ‘Denk globaal, eet lokaal’
- Banner ‘Denk globaal, eet lokaal. Voor je het weet, ligt er 4000 km op je bord’ (te leen)

Meer informatie bij Katrien Van Oost op het secretariaat (katrien@wervel.be)

